

**ПРОБЛЕМИ ПРИ МИГРАЦИЯТА НА НАСЕЛЕНИЕТО.
ВЪЗМОЖНОСТИ ПРЕД ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНОТО
ОБСЛУЖВАНЕ НА ГРАЖДАНИТЕ В СЪДЕБНАТА СИСТЕМА.**

Стефан Чертоянов, Милена Колева*

Районен съд – Стара Загора

**PROBLEMS OF MIGRATION OF THE POPULATION.
POSSIBILITIES OF INFORMATION TECHNOLOGIES TO
IMPROVE ADMINISTRATIVE SERVICES TO CITIZENS IN THE
JUDICIARY. PROJECT FOR BUILDING AN INTEGRATED
INFORMATION SYSTEM BY THE REGIONAL COURT -
STARA ZAGORA**

Stefan Chertoyanov, Milena Koleva

***Резюме:** В статията се разглеждат станалите чести случаи на нередовно призоваване на страни по съдебни дела в районен съд поради тяхната емиграция и проблемите, до които се стига във връзка с призоваването им, както и внедряването на информационните технологии в съдебните сгради с оглед охраняване интересите на гражданите, повишаване информираността им за процедурите в съдебната система, подобряване на комуникацията между съда и гражданите, получаване на информация в реално време за графика на делата и текущите дела, подобряване и ускоряване на обслужването на гражданите и намаляване на престоя им в съдебната палата, ефективно управление на човешкия поток в сградата. Аргументира се необходимостта от електронно призоваване и електронно правосъдие в Република България.*

***Ключови думи:** електронно правосъдие, електронно призоваване, районен съд*

***Summary:** The article deals with the frequent cases of irregular summoning of case parties in a regional court due to their emigration and other summoning problems, as well as the deployment of information technology in court buildings in order to secure the citizens' interests, raising their awareness of judicial procedures, improving communication between the court and citizens, obtaining real-time information on the case schedule and ongoing cases, improving and accelerating citizen services and reduce their stay in the courthouse, effective management of human flow in the building. The necessity of electronic summons and e-justice in the Republic of Bulgaria is argued.*

***Key words:** e-justice, electronic summons, regional court*

***Резюме:** В статъе рассматриваются частые случаи нерегулярного вызова сторон в судебных делах в региональном суде из-за их эмиграции и проблем с их призыванием, а также применения информационных технологий в зданиях судов для защиты интересов граждане, повышая их осведомленность о судебных процедурах, улучшая связь*

между судом и гражданите, получава информация в режим на реално време о графике дел и текущих дел, улущая и ускоряя предоставление услуг гражданам и сокращение их пребывания в здании суда, эффективное управление людским потоком в здании. Обсуждается необходимость електронного вызова и електронного правосудия в Републике България.

Ключевые слова: електронно правосудие, електронна повестка, районный суд

С присъединяването на България на 01.01.2007г. към Европейския съюз и отварянето на трудовия пазар за всички българи без ограничение се засили миграцията на българските граждани. Този процес се отрази негативно на бързината на водените дела в българските съдилища поради затрудненото призоваване на страните по същите предвид отсъствието им от страната, както и се утежни ориентирането им в съдебната палата при личното им явяване в съдебно заседание. Най-доброто решение и на двата проблема е използване на възможностите, които предоставят информационните технологии и въвеждането на електронното правосъдие.

Чрез извършване на законодателни промени в процесуалните закони пряко ще се оптимизира движението на съдебните производства и ще се съкрати времето за разглеждане на делата. Крайно наложително е да се уреди законодателно възможността за електронно връчване на призовки и съобщения на повечето от участващите в съдебните производства страни.

Необходимо е да се предприемат мерки чрез въвеждане на задължително връчване на призовки и съобщения на електронен адрес, когато страната се представлява от адвокат или страни са държавни органи. В тези случаи защитата се осъществява от лица с достатъчно висока професионална и социална компетентност, за да си създадат и поддържат електронен адрес. Държавните органи притежават такава компетентност по дефиниция. Аргумент в подкрепа на предложението са последните изменения в АПК, в сила от 01.01.2019г., които предвиждат изрично задължение по отношение на организации и адвокати връчването на съобщения да се осъществява предимно чрез техен електронен адрес. За целта държавните органи и адвокатите ще са задължени да създадат електронна поща, посредством която да бъдат уведомявани. Това изменение ще бъде изцяло в синхрон с политиката на ВСС за създаване на електронно правосъдие в България, което е крайно необходимо да стартира в най-близко време. В районните съдилища в областните градове връчването на призовките представлява огромен проблем, който в повечето случаи е причина за отлагане на делата и бавното им приключване. Би следвало да се въведе задължение за юридическите лица да получават всички книжа до тях от съда на електронен адрес на адвокат, както е във Великобритания. По този начин ще се облекчи работата на съда по връчване на съобщенията, както и ще се гарантира правната сигурност по търговските дела. Със законодателно изменение на ГПК може да се въведе задължение на физическите лица, преди заминаване за продължителен период от време в друга държава, да посочат в съответния регистър, воден от ВСС, електронен адрес, на който да се изпращат всички съдебни книжа до тях.

От средата на деведесетте години на двадесети век информационните технологии бавно, но сигурно проправят пътя си в съдебната система на Република България. Отначало започнали като единични решения с ограничени възможности за отделни съдилища, електронните системи за управление на делата в момента са достигнали

своята зрялост като комплексни решения, автоматизиращи до голяма степен действията на съдебните служители и облекчаващи магистратите в тяхната работа.

Този и предишния състав на Висшия съдебен съвет започнаха работа по надграждане на информационните системи на органите на съдебната власт. Макар и отдавна да е заложено като цел, от няколко години започна да се работи за същинското въвеждане на електронното правосъдие в Република България. Бяха направени промени в Закона за съдебната власт, поставящи фундаментите на концепцията за електронно правосъдие. Започнаха работа работни групи към Висшия съдебен съвет, съставени от специалисти по информационни технологии, включително и от съдилищата, от една страна, и юристи и членове на ВСС – от друга. Сложност и предизвикателство пред екипите е създаването на комплексна база за разработване и внедряване на електронното правосъдие, като се съчетае консервативността на съдебната система и бързоразвиващите се нови технологии. Предвид това, че електронното правосъдие ще промени коренно правосъдието в България, основна цел при неговата реализация е да се заложи не само настоящото състояние на системата от нормативни документи и информационните технологии, но и възможното им развитие за един относително дълъг период в бъдещето. Предизвикателство е и осигуряването на сигурността на информацията. Съчетанието на чувствителни лични данни и възможността за манипулиране на информацията за съдебните дела от недобросъвестни лица показват нуждата от високо квалифицирани специалисти по информационни технологии за съдебната система.

Въвеждането и използването на множество електронни системи, електронни регистри, комуникационни модули и други инструменти са насочени изключително за подобряване на скоростта и качеството на работата на органите на съдебната власт, облекчаване на съдебните служители и магистратите. На този фон комуникацията с гражданите е почти на нивото от преди ерата на информационните технологии. Гражданите са ограничени до използването на съвсем малък брой електронни услуги, предоставяни от съдебната система. С електронните свидетелства за съдимост, електронните писма за уведомяване на страни по делото при заявяване (и то не винаги и не от всички съдилища) и информацията на електронните страници на съдилищата за насрочените и приключили дела почти изчерпват облекченията за гражданите, достъпни към момента.

В концепцията за електронно правосъдие се проектират и разработват няколко нови инструмента, които качествено да променят комуникацията на гражданите и съдебната власт и възможностите за електронен достъп до информация за делата, по които те са страни. Единен портал за електронно правосъдие, възможност за заплащане на съдебни такси през интернет, създаване на електронни бланки, възможност за електронно уведомяване и призоваване са само част от заложените в концепцията елементи. Много от тях са вече в тестова фаза.

И все пак част от взаимодействието на съдебните институции и гражданите не е засегнато от концепцията за електронно правосъдие и по отношение на същото информационните технологии биха могли да бъдат от полза. Въпреки предвижданите възможности за диалог посредством интернет, процесуалните закони и процедурите на съдилищата често изискват лично присъствие на гражданите в съдебните сгради. В сградата на съдебната палата в гр. Стара Загора, където се помещават четири институции – Районен и Окръжен съд, Окръжна прокуратура и Военен следствен отдел, често има дни с над 1000 посетители. Недостатъчната информираност и незнанието на процедурите в съдебните сгради често са повод за недоволство.

Проблемът може да се характеризира със следните параметри:

- В сградата на съдебната палата в гр.Стара Загора кабинетите и канцелариите, обслужващи граждани, са без видима логическа подредба и са разпръснати по петте етажа на сградата;
- В сградата са разположени четири институции, чиято работа предполага голям поток от хора;
- Затруднения за гражданите с недостатъчна институционална култура представляват и дублиращите се наименования на служби и деловодства на районен и окръжен съд.

Опитът показва, че информационните табели и електронни табла имат малък ефект и посетителите на съдебната палата често губят много време докато намерят нужната им канцелария, съдебна зала или кабинет. Това често е свързано с негативни емоции у гражданите, което се отразява отрицателно и на работата на съдебните служители и магистрати. От това в крайна сметка страда и удовлетвореността от съдебната система и нейния имидж.

Утежняващо ситуацията обстоятелство е и ниската институционална и административна култура на гражданите. Непознаването на процедурите в съдебната система, ограничената информация за стъпките и нужните документи, както и затрудненията относно определяне на необходимите им деловодства или канцеларии са чести проблеми на гражданите в съдебната палата.

От началото на 2019-та година екип на Районен съд – Стара Загора работи по собствен проект за интегрирана информационна система за гражданите в съдебната палата на гр.Стара Загора. Идеята и реализацията е изцяло на екип на Районен съд – Стара Загора. Интегрираната информационна система има за задача да реши едновременно много от проблемите и неудобствата за гражданите в съдебните сгради.

Цели на проекта:

- Повишаване на информираността на гражданите за процедурите в съдебната система;
- Подпомагане на гражданите за установяване на необходимата им процедура и канцелария в сградата;
- Навигиране на посетителите на сградата според избраната от тях крайна точка или процедура;
- Подобряване на комуникацията между съда и гражданите;
- Получаване на информация в реално време за графика на делата и текущите дела;
- Подобряване и ускоряване на обслужването на гражданите и намаляване на престоя им в съдебната палата;
- Ефективно управление на човешкия поток в сградата.

За решаването на тези проблеми и постигането на посочените цели екипът на съда създава комплекс от решения, обединени в единна система.

В началото проектът започна като идея за поставяне на информационни киоски в сградата. Множеството посетители и ограничените финансови средства, съчетани с високата цена на подобно оборудване показаха, че подобна реализация е твърде ограничена по обхват и не би дала търсените ефекти за подобряване на информираността на гражданите. Като естествено продължение се появи идеята за използване на мобилните устройства на гражданите за визуализиране на търсената информация. Отначало беше замислена система от QR-кодове в сградата, при чието сканиране, информацията бива визуализирана. Практически всяко мобилно устройство има възмож-

ност да сканира кодовете и да визуализира кодираната в тях информация. По този начин може да се постигне „киоск във всеки джоб“.

QR-кодовете (Quick Response code) са двумерни изображения – комбинация от черни модули (квадрати) на бял фон. Комбинацията на тези модули може да носи в себе си до няколко хиляди символа. В един QR-код могат да бъдат събрани до 2 килобайта информация, които са напълно достатъчно за визуализация на близо страница и половина от романа „Под игото“ на Иван Вазов. Този вид двумерно изображение, освен текстова информация, може да носи в себе си и връзки към интернет страници, информация за местоположение, препратки към социалните мрежи, пароли за безжични мрежи, визитни картички, изображения и т.н. Голямо предимство на този вид кодове е и включената корекция на грешки, която позволява бързо прочитане на информацията от него чрез всяко мобилно устройство във всякакво положение, при ниска осветеност и дори при липса на част от изображението.

Именно тези качества са залегнали в основата на идеята за ползването на тези кодове в проектираната система на Районен съд – Стара Загора. Чрез „вграждане“ на интернет връзки в изображението ще се предостави информация за съдебните зали и провежданите дела на мобилните устройства на потребителите. Възможностите за кодиране на разнообразна информация могат да се използват гражданите да локализируют своето местоположение и да получават „жива“ информация съобразно търсението от тях процедури и помещения в сградата.

В рамките на проекта се разработва и мобилно приложение, позволяващо допълнително развитие и разширение на услугата. В момента в сградата на съда се тестват електронни устройства, които подпомагат определянето на локация (с точност до 1 метър) на мобилните устройства на потребителите, инсталирали си приложението. По този начин потребителите биха могли да получават информация само на база своето местоположение в сградата, без дори да е нужно сканирането на кодовете. Това би дало възможност и за водене на потребителите до нужното им местоположение в съдебната палата в реално време.

Мобилното приложение позволява получаване на графика и информация за насрочените съдебни дела, за определена зала, преместено или отсрочено заседание без нужда от физическо присъствие в сградата.

Възможността за съставяне на график и получаване на данни в реално време за заседанията по делата биха били полезни възможности както на гражданите, така и за адвокати, юрисконсулти, вещи лица, съдебни заседатели и т.н.

Предвижда се в търсене на универсалност, мобилното приложение да бъде разработено за най-популярните мобилни операционни системи – Android и iOS.

Удовлетворение на гражданите и грижата за бързото им и качествено обслужване, като главни ползватели на услугите в съдебните сгради, са един от ключовете за подобряване на публичния образ на съдебната система. Това би позволило на магистратите и съдебните служители да работят и извършват своите задължения в една по-добра и комфортна среда.

Информационните технологии отдавна надскочиха своята първоначална задача да подобряват и ускоряват работните процеси. В момента те са основата на т.н. информационна революция, която коренно променя, както живота на обществото, така и самото общество. Използвайки моделите на човешко поведение и възможностите на информационните технологии, вече има възможност да се влияят, трансформират и конструират обществени очаквания и настроения.

Съдебната система, макар и консервативна в своята основа, не може да остане встрани от нуждата на обществото от достъпна, разбираема и добре поднесена ин-

формация. До голяма степен в тази насока са критиките и препоръките, както от страна на българското общество, така и на Европейските институции. Практиката показва, че ръководството на системата в лицето на Висшия съдебен съвет изгражда глобални политики, но е напълно възможно от звената в системата да излязат работещи решения на проблеми, касаещи комуникацията и връзката с гражданите, в синхрон с проблемите на обществените процеси, които текат в момента.

Използвани източници:

1. Граждански процесуален кодекс /последно изм. ДВ бр.65 от 07.08.2018 г., в сила от 07.08.2018 г./.
2. Административнопроцесуален кодекс /последно изм. ДВ бр.77 от 18.09.2018 г., в сила от 01.01.2019 г./.
3. Сидерова, Е. Устройство на съдебната власт. Унив. изд. ВСУ „Ч. Храбър“, 2012.
4. Федерално министерство на правосъдието на Австрия, Електронно правосъдие в Австрия. Употреба на ИТ в рамките на австрийското правосъдие към юни 2015 г.
5. Стратегия за въвеждане на електронно управление и електронно правосъдие в Република България 2014-2020 г.
6. Нейкова, М. Дигитализирането на регистрите в държавната администрация-ключов елемент от електронното управление, МК-ВСУ, 2018 г.
7. Нейкова, М. Служебният обмен на данни – водещ принцип в комплексното административно обслужване, ИУ- Варна, 2018 г.
8. Джилджов, А., Нейкова, М. Административно обслужване, София, 2018
9. Електронно правосъдие – понятие и принципи на реформата. Правен свят. 26.06.2015 г.
10. Електронното правосъдие се отлага поне до 2020 г. Правен свят. 18.02.2014 г.
11. Наталия Ганчовска, Българско национално радио. Програма Хоризонт, Електронното управление ще пести на държавата над един милиард лева годишно, 17.08.2018 г.
12. Висш съдебен съвет на Република България, Сравнителен анализ на европейското законодателство в областта на електронното призоваване и практическото приложение на законовата уредба за страни-членки на СЕ, м. август 2014 г.
13. Министерство на правосъдието – <http://www.mjs.bg>.